

Monografia arabă a lui Albert Hourani a fost completată cu 12 hărți istorice, arborii genealogici și listele suveranilor / conducătorilor arabi (sec. VII-XX) și sultanilor otomani (sec. XVIII-XX), notele părților / capitolelor, bibliografia selectivă pe capitole, index de termeni arabo-otomani, antroponimic, toponimic, religios, instituțional, ocupațional etc. **Sinteza arabă a lui A. Hourani din 1991 o completează pe cea a lui Philip K. Hitti din 1937, cu reeditările și augumentările ulterioare succesive. Două monografii clasice, elaborate de doi autori arabi, devenite, prin valoarea lor conceptuală, științifică-informațională și prin atitudinea-abordarea obiectivă, obligatorii pentru înțelegerea realităților arabe între sec. X î.Hr.-sec. XX. Traducerea și publicarea lor în România, în ultimii trei ani, este un real câștig pentru istoriografia orientalistico-arabică românească, care se îmbogățește astfel cu încă două „imagini din interior” ale profilului arab în perioada precizată anterior.**

► Nadia Anghelescu, *Identitatea arabă. Istorie. Limbă. Cultură*, Editura Polirom, Iași, 2009, 448 p.

Prof. univ. Nadia Anghelescu a publicat, în 2009, o sinteză de arabistică, care ne poate ajuta, prin citirea ei atentă, să înțelegem mai ușor, fără prejudecăți, simbolistica evenimentelor recente derulate în statele musulmane nord-africane și vest-asiatice în 2011: *Identitatea arabă. Istorie. Limbă. Cultură*, Editura Polirom, Iași, 448 p. Cartea, care însumează informațional și conceptual contribuțiile anterioare ale autoarei, asamblate într-un întreg tematic, expune în 12 capitole evoluția populațiilor, statelor, limbii, culturii și civilizației arabe, din sec. I-II d.Hr. și până la începutul sec. XXI, pe cele trei coordonate enumerate în titlu: *istoria* triburilor și statului/statelor arabe, *limba arabă*: originea și evoluția sa, *cultura arabă*: rădăcini, originalitate, influențe medievale, dialoguri inter-culturale, elemente și tendințe de modernitate.

În *Introducerea* lucrării, universitarul bucureștean, cadru didactic la Facultatea de Limbi Orientale, Secția Arabă, din București, a precizat cu claritate obiectivul sintezei sale: să analizeze modul de constituire a sentimentului propriei identități la arabi, în secolele anterioare și următoarea apariției religiei monoteiste islamice. Identitatea arabă, identitatea de sine a arabilor, conchide autoarea, s-a constituit prin raportare directă, nemijlocită, la *Celălalt*: fie beduinul din alt trib, fie străinul cu care ajunge în contact, la granița *califatului* sau în interiorul acestuia. După ce a precizat locul (Peninsula Arabia) și perioada (sec. III î.Hr. – sec. VI d.Hr.) etnogenezei specific arabe (cap. I), Nadia Anghelescu a analizat condițiile interne și externe ale apariției *Islamismului* (prima jumătate a sec. VII d. Hr.) și a Califatului arabilor (634-750 d. Hr.) – (cap. II). Astfel, Imperiul arabilor a devenit **factorul fundamental de putere** în Orientul Apropiat și în zona mediteraneană, în sec. VIII – începutul sec. XIII. În paralel cu statalitatea politico-militaro-religioasă, s-a constituit identitatea arabă, prin raportări „interioare”, între clanuri și triburi, și „exterioare”, între popoarele și statele vecine. Astfel, cel mai mare prozator al literaturii arabe clasice, Abu Othman Amr ibn Buhr al-Jahiz, a legitimat identitatea arabă medievală în lucrările sale, în special în *Kitab al-Bayan (Cartea expresiei clare și a clarificării)* – (cap. III-IV). Limba arabă a fost limba beduinilor din deșert și a sedențarilor din zonele litorale, dar și a Coranului; a fost limba diplomatică a Orientului musulman, a celor *1001 de nopți*, a culturii și civilizației arabe în Europa (cap. V). Cultura arabă pre-islamică și cea islamică au format o simbioză, una din cele mai profunde și mai importante contribuții ale Orientului islamic medieval la cultura universală. Autoarea a insistat asupra literaturii arabe, în care poezia și proza de dragoste ocupau un loc important. *Umanismul arab*, ca formă de asumare a identității etnice, a reprezentat, pe plan temporal, epoca istorică în care valorizarea demnității umane arabe s-a manifestat pregnant, în sec. IX-XII (cap. VI).

O evoluție interesantă au avut limba și cultura arabă după prăbușirea califatului arabo-islamic clasic, în 1258 – în perioada „obscură” sau „decadentă” a istoriei arabilor (sec. XIII-XVIII), între care veacuri statalitatea politică arabă a fost într-o continuă descompunere. *Identitatea și personalitatea arabă* au fost exprimate prin limba, cultura și civilizația arabă, cu o puternică influență asupra limbilor, culturii și civilizațiilor europene occidentale. În acest context general complex, autoarea a insistat asupra introducerii și activității livești a tiparului arab: Origini, manifestări, producția de carte arabă (cap. VII). Acumulările cantitative și calitative ale perioadei „obscură” au pregătit epoca „**Renasterii**” (*nahda*) culturii arabe în sec. XIX-XX, caracterizată prin preluări, traduceri și imitații din literatura universală, dar și prin creații proprii originale, care reflectau manifestările *redeșteptării conștiinței naționale arabe* (cap. VIII). În acest context, prof. Nadia Anghelescu a insistat asupra locului și rolului arabilor și a limbii arabe în cadrul Imperiului Otoman, statalitatea islamică care a stăpânit politico-militar teritoriile arabe între sec. XVI – 1918. Autoarea a analizat reacțiile arabilor la politica de turcificare (otomanizare) practică, abuziv și neinspirat, de membrii guvernelor Junilor Turci (1908-1918) – (cap. IX).

Caracteristicile și evoluția *naționalismului arab* în sec. XIX și în prima jumătate a sec. XX au fost analizate și prezentate în cap. X: o nouă forță etnică, demografică, politică, militară, culturală etc. își

revendica ascendent prezența, locul și rolul în Orientul islamic africano-asiatic, pe plan mondial în ultimă instanță. După 1945 s-au întemeiat state politice arabe, din Maroc până în Irak, cu evoluții fluctuante, cu regimuri politice de la democrația incipientă la dictatură, cu avantajele, dar și dezavantajele așezării lor geografice pe uriașe zăcăminte și rezerve de ștei și gaze naturale. Referitor la problematica *limbii arabe în sec. XX*, autoarea a lămurit: relațiile dintre limba arabă literară și dialectele regionale; bilingvismul / trilingvismul arab și contactele lingvistice în spațiul arab; competiție lingvistică inter-arabă; politica lingvistică statală, „națională” în lumea arabă; *arabizarea*, „fața culturală a independenței politice” (cap. XI). În concluzie, problematica arabilor și a culturii arabe în epoca *mondializării* (a doua jumătate a sec. XX – începutul sec. XXI) a fost explicată în cap. XII: relațiile complexe cu Occidentul, SUA, URSS/Rusia; atitudinea față de schimbare, modernizare, mondializare; rolul fundamental al dialogului în rezolvarea problemelor inter-arabe și cu alte state ale lumii.

Evident, concluziile ultimului capitol pot fi amendate / completate cu învățămintele evenimentelor politico-militare din unele state islamice ale Orientului musulman, derulate în perioada ianuarie-aprilie 2011. Astfel, regimurile politico-militare dictatoriale ale lui Zine el-Abidine ben Ali în Tunisia (1993-2011) și al lui Hosni Mubarak în Egipt (1981-2011) au fost răsturnate de la putere, clasa politică și popoarele tunisian și egiptean făcând primii pași, nesiguri și sovăitori, către „democrația arabă”. Este incert viitorul politic al regimurilor dictatoriale ale lui Moammar Gaddafi în Libia (din 1969!), Ali Abdallah Saleh în Yemen, Bashir al-Asad în Siria (din 2000), țări în care mișcările contestatate sunt tot mai active, de la proteste de stradă reprimare violent (Siria, Yemen, Bahrayn) până la războiul intern (Libia), unde unele state occidentale / SUA, sub umbrela NATO, invocată neconvingător, au intervenit militar (naval și aerian), pentru protejarea populației civile măcelărită de trupele înarmate ale lui M. Gaddafi și ale fiilor săi. Ce se va întâmpla în Maroc, Iordania sau Arabia Saudită, în condițiile în care febra arabă anti-dictatorială și pro-democratică este puternic contagioasă și rapid transmisibilă?

Sinteza orientalistică a prof. univ. Nadia Anghelescu este completată cu un *tabel cronologic* al istoriei arabilor (sec. IX î.Hr. – 2000) – (pp. 415-426) și cu o *bibliografie selectivă* a subiectului (pp. 427-442), cu peste 220 de titluri, între care și contribuțiile unor orientaliști-arabiști români. Din păcate, lipsește *indicele* (toponimic, hidronimic, antroponimic, livresc) specific subiectului tratat în cele peste 400 de pagini, care ar fi permis o rapidă și eficientă consultare a volumului, tipărit dealtfel în condiții grafice bune. În **concluzie**, o sinteză necesară, scrisă atât pentru specialiștii arabiști, cât și pentru cei interesați de Orientul arab islamic, carte care poate fi citită cu alți ochi și cu altă atitudine, în contextul evoluțiilor politice și geo-strategice din Africa de Nord și Asia de Vest arabe în desfășurare în 2011. Lumea arabă poate oferi, la 10 ani de la atentatele teroriste din SUA din 2001, foarte mari și complexe *surprize!*

► Mihai Maxim, *Brăila 1711. Noi documente otomane*, Editura Istros, Brăila, 2011, 121 p.
Cronologia evenimentelor este relativ simplă.

În perioada aprilie-iulie 1711 s-a derulat aventura moldavă a aliaților antiotomani Petru I cel Mare al Rusiei și Dimitrie Cantemir al Țării Moldovei. Deși țelurile politico-militare ale acțiunii au fost justificate, totuși socotelile de la Moscova-Luck/Luțk-Iași nu au coincis cu realitățile concrete de pe malurile Prutului inferior. Colaboratori antiotomani prin tratatul de alianță de la Luck/Luțk, semnat la 13/24 aprilie 1711, încercuți și înfrânți la Stănilești pe Prut (18-22 iulie 1711), ocupanți ai cetății otomane Brăila pentru doar două zile (15-17 iulie 1711), victorie locală, de palmares, umiliți prin tratatul de pace de la Vadu Hușilor, Petru I și Dimitrie Cantemir s-au retras în Rusia, colaborând în diferite domenii și după 1711. Rușinea moldavă a lui Petru I a determinat o atitudine propagandistică de contracarare: cancelarul Golovkin a ordonat publicarea în limba germană a broșurii cu jurnalul expediției ruso-române de la Prut, destinată guvernelor landurilor germane și a țărilor nordice, din coaliția anti-suedezo-otomană, prin care dorea să explice eșecul și să atenueze impresia deplorabilă după înfrângerea de la Stănilești și pacea de la Vadu Hușilor.

Tricentenarul evenimentelor din 1711, prin care cetatea Brăila a devenit cunoscută în Europa centrală-vestică, fiind singura reușită tactică a rușilor în campania militară antiotomană din acel an, a determinat reacția istoriografică pozitivă a Muzeului Județean Brăila: 2 volume comemorative, complementare tematic, semnate de turcologul Mihai Maxim și de medievistul Ionel Căndea, lansate de Editura Istros, singura editură muzeală din România.

Primul volum, *Brăila 1711. Noi documente otomane*, Editura Istros, Brăila, 2011, 121 p., semnat de turcologul Mihai Maxim, originar din Vormiceni-Botoșani, este o istorie tematică a Brăilei otomane în perioada 1538-1711-1718, redactată pe baza documentelor otomane inedite din *Arhiva Otomană din Istanbul a Președenției Consiliului de Miniștri al Republicii Turcia (Türkiye Cumhurbaşkanlığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi*, abreviat: *BOA*), fondul *Cancelaria Marelui Vezirat (Bâb-ı Asaflı Divân-ı Hümayun Kalemî*, abreviat *A.DVN*). Lucrarea este alcătuită din: *Cuvânt-înainte, partea I, partea a II-a, încheiere, fotocopiile docu-*